

J

Jacob, Edmond 1909–1998, Franciaország - Előbb Montpellier teológiai fakultásán tanított majd Strasbourg-ban. Az ökumenikus Bibliafordítás munkatárása és számos dolgozat szerzője. *La Tradition historique en Israel*, 1946. *Considerations sur l'autorite canonique de l'Ancien Testament*, in volumul *Le probleme biblique dans le protestantisme*, 1955. *Theologie de l'Ancien Testament*, 1955. *Ras Shamra-Ougarit et l'Ancien Testament*, in *Cahiers d'Archeologie biblique*, 1960. *Commentaire de l'Ancien Testament*, XI a: Les petits prophetes: Osee, 1965. *Commentaire de l'Ancien Testament*, VIII a: Esaie, 1–12, 1967. *Le prophetisme a la lumiere des recherches racentes*, in volumul *Ou en sont les etudes bibliques*, 1968. *Israel dans la perspective biblique*, 1968. *Le Dieu vivant*, 1971. *Sagesse et religion chez Ben Sira*, in volumul *Travaux du Centre d'Histoire des Religions de Strasbourg*, 1979. *Ras Shamra-Ugarit et l'ancien Testament*. 1960. *Theology of the Old Testament*. 1971.

Jacobs, Lamberet D., 1962 Bellville-, Dél-Afrika – Tanulmányait a Potchefstroom Egyetemen BA 1982. BA klasszikus nyelvekből 1983. Orange Free State Egyetem MA görög nyelvből 1985. Pretoria Egyetem BD 1987. Tanított Dél-Afrikai Egyetem teológiai karán 1986-87. 1988- Újszövetségi tanszék vezetője. Zululand Egyetem 1989-91. Klasszikus nyelvek lektorja a német református egyház tagja 1991- Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** “The Textual Criticism of the New Testament 1. The Current Methodological Situation SKIF en Kerk 12/2 (1991). “The success of Paul”’s Teaching to the Corintihans” The nature of the Discourse in 1 Corintihians 1-4 in *On Style and Rethoric in Paul Acta Academica* D 6. (1986)

Jacobson, Arland D., 1941 Mitschell -, USA SD. – Tanulmányait az Augusta Collegegegeban kezdte és BA 1963. Luther Theol. Sem BD 1967. Claremont Grad School PhD 1978. Tanított Scraton ND 1967-71. Lelkész Humboldt SD. 1974-76. Loyola Marymonunt Egyetem 1978-79. Concordantia College 1979-83. Szakterüete az Újszövetség. **Művei:** *The First Gospel: An Intorduction to the Sayings Gospel Q*. Polebridge, 1992. *The Complete Gospels*. Polebridge, 1992. *Gnosticism and the Early Christian World*. Polebridge, 1990.

Jacobus, Edessa 633 Endeba (Antiókhia mellett) – 708 Tel Eda kolostor. Egyiptom - Püspök, egzegéta. Antiókhiaiban tanult filozófiai és bibliai ismereteket, héber és görög nyelvet. 684-ben Edessza püspökévé választották, kemény kézzel szerzett érvényt az egyházi kánonoknak, emiatt sok ellenséget szerzett magának, akik távozásra kényszerítették. A hellenista keresztény hagyomány védelmezője volt a szírek között, és elsősorban egzegetikai műveket írt. Munkássága Jeromoséhoz mérhető, vagy talán túl is haladta őt. Számptalan levelében filológiai pontossággal tárgyalt a bibliatudományról, dogmatikáról, kánoni kérdéstről és más fontos témákról. **Művei:** Schrötes, R. (szerk.), *Briefe*. ZDMG 24. 1870. 261–300; VASCHALDE, A. (ford.), *Hexamenon* CSCO 92. 1928; *Ószövetség-fordítás*, Brit.Mus. Add. I. 4429, Paris; Egyházi énekeskönyve angol fordításban: BROOK E. W., Por VI: 1–179 VII.

Jacobus, de Voragine OP, 1228 vagy 1230 Varazze (Genova mellett) – 1298 Genova. Itália - Érsek, szent. Bolognában és Párizsban tanult. 1244-ben a domonkos rendbe lépett. 1252-ben teológia-professzor lett, 1260-ban Genovában és más olasz városokban prédikált, tanított a rendi iskolákban. 1267–1278 és 1281–1286 között a lombardiai rendtartomány provinciálisa volt. 1286-ban IV. Honorius pápa Genovába küldte a város Guelf és Ghibbelin pártjainak belső zavargásait megszüntetni, Genova érsekének választották. Remek szónok volt. Nemzetközileg is ismertté vált fő műve, a *Legenda aurea*, amelyben a 7–13. sz.-i szentek életét gyűjtötte össze (a mű címe nem a szerzötől származott, hanem az olvasók adták neki).

Nem egyszerűen a szentek életéről írt, hanem igyekezett a bibliai gondolatokat továbbfejleszteni; kozmológiája, krisztológiája, angyalnana, a gonoszról alkotott elképzelése meghatározó lett az egész középkorban. A legenda fő része: a szentek életének és halálának történetei. A középkorban a könyv ismertsége elérte a Bibliáét, számos nyelvre lefordították már a szerző életében, a képzőművészetre is nagy hatással volt. Célja az volt, hogy az előszóban elhangzottakat írásba foglalja, és példaképet állítson a keresztények elé, ezért sok esetben eltávolodott a realitástól. 1816-ban szentté avatták. A *Legenda Aurea* az alkalmazott Biblia-értelmezés kitűnő példája. **Művei:** GRAESSE, TH. (szerk.), *Legenda aurea*. Leipzig 1864; BENZ, R. (szerk.), *Legenda aurea*. Jena 1925; PELLECHET, M. (szerk.), *Liste des Editions de ses ouvrages, publiés au XV^e siècle*. Paris 1895; RICHARDSON, E. C. *Materials for a Life of Jacopo da Voragine*. New York 1935; MONLEONE, G., *Jacopo da Voragine e la sua Cronaca di Genova, delle Origini al MCCXCVII*, Roma 1941; BOUREAU, A., *Le prêcheur et les marchands, Ordre divin et désordres du siècle dans la Chronique de Gênes de J. V. (1297)* *Medievale* 1983, 102–112; uő., *La Légende dorée, Le système narratif de J. V.*, Paris 1984; KNAPE, J., *Die »Historia apocrypha« der »Legenda aurea«*, in: *Bamberger Hochschulschr.* Heft 11, Bamberg 1985; EC VI, 332; *Catholicisme* VI, 270; *LThK* V, 849–850, DELANEY, J. – TOBIN, J. (szerk.), *Dictionary of catholic Biography*. London 1962. 601. Madas E. (szerk.), *Legenda Auraea*. Bp. 1990.

Jacopone da Todi OFM, családi nevén: **Jacopo de Benedetti**, 1228 vagy 1230 – 1306. Itália - Szent. Bolognában tanult jogot és ott lett ügyvéd. 1268-ban, felesége halála után vezekelni kezdett, Szt. Ferenc hatása alá került, vagyonát szétosztotta a szegények között. Életéhez rengeteg legendás és ellenmondásos történet társult. 1279-ben a ferences harmadrendbe lépett, később az első rendnek is tagja lett. Ebből az időből valók „laudái” (dicséretetek), amelyek az Isten utáni vágyat fejezték ki, és tagadták a világ örömeit. Amikor a rend kettészakadt, a spirituálisokhoz (konventuálisokhoz) csatlakozott. Mivel a pápa nem fogadta el őket, kegyetlen szatírákat írt VIII. Bonifác pápáról, amiért kiközösítették. Ezt csak a pápa halála után oldották fel, ~ 35 éven át Umbriában vándorolt. A Biblia ihlette költészet korai képviselője. **Művei:** BONACCORSI, F. (szerk.), *Laude di frate J. d. T.* Florenza 1490, utánnomás (FERRI, G.), Bari 1915, (CAMELLA, S.) Bari 1930; FEERMANN, H. (ford. és szerk.), *Lauden, italienisch mit deutscher Übertragung*, 1923, 1967; LIVARIUS OLIGER in *Luce e Amore, IV* (Florence; 1907), POSSEVINO, *Vite de' Santi e Beati di Todi* (Perugia, 1597); MODIO, *I Cantici del B. Jacopone da Todi* (Rome 1558), CHEVALIER, *Repertorium Hymnologicum, II* (Louvain, 1892), COLARULLI, *La Satira, "O Papa Bonifatio, molt ay jocato al mondo", e la Sequenza "Stabat Mater" di Fra Jacopone da Todi* (Todi, 1906); MARINI, *L'Estetica dello Stabat Mater* (Siena, 1897); GIOIA, LO *"Stabat Mater Speciosa" di Jacopone da Todi* (Rome, 1892); GHILARDI II B. *Jacopone da Todi e la sua prigionia in Luce e Amore, III* (Florence, 1906).

Jakab apostol, ? – 41 és 44 között. Palesztina - Jakab, az „idősebb”, János testvére, a 12 apostol szűkebb körének tagja. I. Agrippa idején mártírhálált halt (ApCsel 12,2). Spanyolo.-i működését és Compostellához fűződő kapcsolatát nem sikerült igazolni.

Jakob, de Vio, ld. Cajetanus, Thomas

Jakob, Josef Hakohen, ? – 1792. Az első chászid író, Bal Schem Tov tanítványa.

Jakubinyi György Miklós, 1946 Máramarossziget – Erdély/Románia - Érsek. Középiszkolát Máramarosszigeten végezte, teológiai tanulmányokat a gyulafehérvári Teológiai Főiskolán 1963–1969 között. A szatmári egyházmegye szolgálatára szentelték pappá 1969-ben. Néhány

hónapig a szatmár-nagyvárad i ordinarius substitutus, Sipos Ferenc titkára volt. Márton Áron püspök 1970-ben kiküldte Rómába, ahol 1974-ig a Pontificium Collegium Germanicum et Hungaricum növendékeként két licenciátust szerzett: általános teológiai licenciátus a Pápai Gergely-Egyetem teológiai karán és biblikus licenciátust a Pápai Biblikus Intézetben. 1978-ban szerzett doktori diplomát a Pázmány Péter Hittudományi Akadémián (*A Jelenések könyve eukarisztikus tana a II. vatikáni zsinat fényében*). 1974-től 1992-ig a biblikus tudományok tanára volt a gyulafehérvári Hittudományi Főiskolán, illetve 1975–1977 között latintanár a „Kántoriskolában”. 1990-ben gyulafehérvári segédpüspökké nevezték ki. 1991–1993 között a Romániai Püspökök Konferenciájának első titkára volt. 1991-től a romániai örmény katolikusok ideiglenes apostoli kormányzója. 1993/94-ben a gyulafehérvári főegyházmegye egyházmegyei kormányzója, 1994-től gyulafehérvári érsek. 2001-ben a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem díszdoktorrá avatta. 2002-ben hittudományi munkásságáért elnyerte a Szent István Társulat Stephanus-díját. 2003-ban a Bethlen Gábor-díjat és a Franknoi Vilmos-díjat. Az 1989-ben alapított Szegedi Biblikus Konferenciának kezdettől fogva tagja, alkalmi előadója, majd 1994-től társvédnöke. **Művei:** *Éveid nem érnek véget. Rövid időszámítástan.* Gyulafehérvár 1998; *A szentírásfordítás nehézsége gyakorlati példákban.* In: *Keresztény Szó* 2002/1, illetve *Keresztény Magvető* 2002/2-3; *Az első bánági bolgár (balgarin-palčenin) Újszövetség.* In: *Keresztény Szó* 1998/11; *Spiritualität in der Bibel.* In: Süd-Ost-Mittel-Europäischer Fakultätentag für evangelische Theologie, Dokumentation der Kongresse 1999 und 2001, Wien 2002. 177–184; *A Messiás-kép alakulása a zsidóságban.* In: *Keresztény Szó* 1998/6; *Minden hiábavalóság? A Prédikátor könyvének magyarázata.* Gyulafehérvár 2000; *A Szövetség formái.* In: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina* 2000/1; *A Jelenések könyve eukarisztikus tana a II. vatikáni zsinat fényében.* Gyulafehérvár 1999, ²2003; *Hirdesd az igét!* 2 kötet. Gyulafehérvár 1997; *A papi élet szenvedése a prófétai küldetés tükrében.* Elmélkedés Jer 20,7–9 alapján. In: *Mindent az Evangéliumért.* Körmend 2002. 49–59; *Szent József tisztelete.* Gyulafehérvár 1999; *Sfânta Tereza a Pruncului Isus, „învăţatoare a Bisericii” Catolice şi Biblia.* In: Univ. „1 Decembrie 1918”, Facultatea de Teologie Ortodoxă (Spiritualitate şi consumism în Europa unită). Alba Iulia 2004.193–204.

Jammie, Albert J., 1916 Senzeilles-, Belgium – Tanulmányait a Lovain Katolikus Egyetem STD 1946. Exole Biblique Licentia 1948. Ásatások Marib Yemen 1951-52. Feliratok megfejtése Salalah, Oman 1952. Wadi haedramawt, Yemen 1961-62. Sana, Yemen 1974-76. Wadi al-Jubah Yemen 1981-87. Szakterülete az archeológia és Szemita nyelvek. **Művei:** *Mischellanees d’ancient arabe.* Voll 1-17. 1971-1989. *Sabatean and Hasaeen Inscription form Saudi Arabia Univ of Rome* 1966. *Sabatean Inscriptions from Mahran Bilqis (Marib) American Found. for Study of Man,* 1962. *Les antiquies sud-arabes du Museo Nazinale Romano.* Accad Nazinale de Lincei 1955.

Jankowski, Augustyn B., 1916 Zlatoust -, Oroszország – Tanulmányait a Warsói Egyetemen MA 1939. Teológiai Master fokozatot 1946. teológiai diploma 1953. Pappá szentelték a Warsói Egyházmegye szolgálatára 1943. Rómában Biblikus Intézetben biblikus Licenciát szerzett 1948. Tanított Warsói papi szemináriumban 1945-55 Krakko Katolikus Egyetem tanára 1963- Kiadója az Analacta Cracovienska tudományos sorozatnak. **Művei:** *Duch Dokonawca* 1983. *Zarys paneumatologii NT,* 1982. *Listy Wiezienne sw. Pawla,* 1962. *Apokalipsa sw. Jana,* 1959.

János, Keresztes Szent, spanyolul: **Juan de Yepes** OCD, 1542 Fontiveros – 1591 Udeba. Spanyolország - Kármelita szent, misztikus. A jezsuitáknál tanult, fertőző kórházban

dolgozott. 1563-ban belépett a kármelita rendbe, 1564–1568 között Salamancában filozófiát és teológiát tanult. A teljesebb szemlélődés miatt átlépett a karthauziakhoz, majd Szt. Terézzel megismerkedve 1568-ban a sarutlan kármeliták szemlélődő életét választotta. A régi kármeliták elfogták és börtönbe zárták, hogy rávegyék a reform feladására, ebben a fogságban írta első verseit. 1578-ban megszökött börtönéből, 1579-ben rendjének generálisa lett. 1590-ben saját rendje fosztotta meg minden jogától, száműzték. 1726-ban szentté, 1926-ban egyháztanítónak avatták. A Szentháromság életébe vezető utat kereste, szerinte az embert egyedül Isten képes boldoggá tenni, az aszkézis nyitja meg az utat az istenismerethez. Jézus megismerése elegendő a boldogsághoz. A Biblia misztikus keresztény kommentátorainak egyike. **Művei:** Simeon de la Sagrada Familia ed. *Obras completas : texto critico-popular San Juan de la Cruz* ; Burgos 1959. *The dark night of the soul* London 1993. Takács Zsuzsa (ford) *Keresztes Szent János összes versei és válogatott prózája* Bp. 1992. *A lélek éneke Keresztes Szent János* Bp.1988. **Irodalom:** *Compendium Vitae*. .B. Joannis Josephi a Cruce (Rome, 1839); *Vita di S. Diodata dell' Assunta Gian Giuseppe della Croce*, (Rome, 1839); MANNING, *Lives of the Saints and Blessed of the Three Orders of St. Francis* (London, 1886) Vö. STEIN, E., *A kereszt tudománya*. Bp. 1981; WOJTYLA, K., *A hit –Keresztes Szent János szerint*. Bp 1991.

Janowski Bernd 1943 Stettin, Németország – Tanulmányait az evangélikus teológián egyiptológiát, assziriológiát és szemita nyelveket tanult 1966-1972 Tübingenben. Diplomáját 1980 -ban "Sühne als Heilsgeschehen" dolgozatával nyerte, és habilitációját 1984-ben "Rettungsgewißheit und Epiphanie des Heils" munkájával nyerte Hamburgban ahol az Ószövetségi tanszéken tanított (1986-1991), Heidelbergben (1991-1995) Tübingenben 1995-től tanít. Meghívott előadó 1985-ben Bernben (Svájc) 1987-ben Zürichben tanít. 1996-tól a Heildelbergi Tudományos Akadémia tagja. 1995-től Tübingenben Ószövetségi tanszékének vezetője. Kiadója Religion in Geschichte und Gegenwart sorozatnak 1998-tól 8 kötet. Kiadója a Texte aus der Umwelt des Alten Testaments. Neue Folge 2004-től 8 kötet. Szakterülete Izrael vallástörténete, Bibliikus teológiata, Zsoltár kommentárok, Óstörténet magyarázata. **Művei:** Rettungsgewißheit und Epiphanie des Heils. Das Motiv der »Hilfe Gottes am Morgen« im Alten Orient und im Alten Testament Neukirchen-Vluyn 1989. Gottes Gegenwart in Israel. Beiträge zur Theologie des Alten Testaments 1, Neukirchen-Vluyn 1993. Gefährten und Feinde des Menschen. Das Tier in der Lebenswelt des alten Israel, Neukirchen-Vluyn 1993. Stellvertretung. Alttestamentliche Studien zu einem theologischen Grundbegriff Stuttgart 1997 / 2. Aufl. 1998. Die rettende Gerechtigkeit. Beiträge zur Theologie des Alten Testaments 2, Neukirchen-Vluyn 1999. Der Gott des Lebens. Beiträge zur Theologie des Alten Testaments 3, Neukirchen-Vluyn 2003. Konfliktgespräche mit Gott. Eine Anthropologie der Psalmen, Neukirchen-Vluyn 2003.

Jansenius, Cornelius (idősebb), 1510 Hulst (Flandria) – 1576. Gent, Hollandia - Teológiát, filozófiát és keleti nyelveket tanult. A premontrei apátság bibliikus tanárként működött Tongerlooban. Bibliai kommentárokat és egy evangélium-harmóniát írt, közben plébános is volt. 1561-ben Löwenben doktorált ÓSz-i egzegézisből. Részt vett a tridenti zsinaton. 1568-ban Gent püspökévé nevezték ki. **Művei:** *Concordia evangelica*. Löwen 1594; *Commentarii in concordiam et totam historiam evangelicam*. Löwen 1572; *In Proverbia et Ecclesiasticum*. Antwerpen 1589; *In omnes Psalmos Davidico*. Löwen 1569; *Paraphrases in ea Veteris Testamenti cantica, quae per ferias singulas totius anni usus ecclesiasticus observat*. Löwen 1569; összes műveinek kiadása: Lyon 1578, bővítve: uo.1586.

Jansen, Cornelius, 1585 Accoy– 1638 Ipern. Hollandia. - Teológus, a janzenizmus megalapítója. 1602–1604 között Löwenben filozófiát, 1604-ben Párizsban teológiát tanult. 1612–1614 között Camp-de-Pratz (Bayonne mellett) kollégiumát vezette. 1617-ben ismét Löwenben volt, majd 1624-től a holland S. Pulcheria kollégiumot vezette. 1618-ban teológia-profeszor lett, 1630-tól egzegéizist tanított, 1636-ban Ipern püspöke lett. Folyamatosan küzdött a kálvinizmussal, a jezsuitákkal és a francia külpolitikával. Az *Augustinus* c. művében a szentség elképzelését a kegyelem és a szabadság összefüggésébe helyezte. Az eredeti bűn ~ szerint megfosztotta az ember akaratát a szabadságtól, a gonosz hatása alá helyezte, amíg a jó megkívánása nem kerekedik ezen felül – az erősebb hatás dönti el az irányt. **Művei:** *Alexipharmacum civibus Sylvaeducensibus propinatum adversus ministorum fascinum*. Löwen 1630; *Spongia notarum quibus Alexipharmacum aspersit Gisbertus voetius*. Löwen 1631; *Pentatenchus sive commentarius in quinque libros Mosis*. Löwen 1639; *Tetratenchus seu commentarius in quatuor Evangelia*. Löwen 1639; *Augustinus seu doctrina S. Augustini de humanae naturae sanitate aegritude, medicina adversus pelagianos et massilienses*. 3 kötet. Löwen 1640; *Analecta in proverbialia Salomonis, Ecclesiasten, Sapientiam, Habacuc et Sophoniam*. Löwen 1644.

Janssen, Arnold, 1837 Goch – 1909 Steyl. Hollandia - Pap és rendalapító. Gimnáziumban tanított, majd 1875-ben Steylben missziósházat alapított. Missziós gimnáziumokat és szemináriumokat hozott létre német nyelvterületen, saját missziós állomásokat Afrikában, Ázsiában, É- és D-Amerikában. Intézményeiben a Szentháromság és a Szentlélek kultuszát erősítették. Megalapította az „Isteni Ige Társaságot” („Steyler Misszió”), a Szentlélek leányainak társaságát, („Steyler missziós nővérek”) és az Örökimádás Társaságot („Steyler klauzúras nővérek”). Úttörője és központi alakja lett a katolikus missziós oktatásnak. **Irodalom:** FISCHER, H., A. J., Steyl 1919; Uő., *Vater Arnolds Getreuen*. Steyl 1925; Uő., *Sämann Gottes*. Steyl 1931; Uő., *Tempel Gottes seid ihr*. Steyl 1932; Uő., *Ein Mensch unter Gottes Meißel*. Steyl²1959; LThK V, 870–.

Januarius, ? – 300 k. Tieoli/Nápoly, Itália - Püspök és vértanú. A Diocletianus-féle keresztényüldözés idején (284–305) a dél-itáliai Benevento püspöke volt. Sossus diakónus látogatása kapcsán feltárták kilétét, a börtönben hittagadásra akarták rávenni, a cirkuszban halt meg. (~ vérét a nápolyi székesegyházban őrzik és időnként – általában május első vasárnapján és szeptember 9-én – felbuzog, bár a jelenséget máig nem sikerült megmagyarázni. **Irodalom:** FERRUA, A. – CARLETTI, C. – DECKERS, J. G., *Damasus und die Römischen Märtyrer*. Città del Vaticano 1986. 35–36; LThK² IV. 1216–1217.

Japhet, Sara 1938.Tel Aviv - Izrael. - Jeruzsálemi Héber Egyetemen tanársegéd 1973-ban, adjunktus 1977-ben,, docens 1981-ben, professzor 1987-ben. 1986-88 között az Institute for Jewish Studies vezetője, 1997-2001 között a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár igazgatója. 2003 óta professor emeritus. A Berkeley egyetem, az oxfordi Wolfson College, a Harvard University vendégprofesszora, kutatói ösztöndíj a Pennsylvania University Center for Judaic Studies-ban (1994-95). A World Union of Jewish Congress elnöke 2006-tól. Kutatási területe A biblia vallása és irodalma, a Krónikák könyve és Ezdrás Nehemiás könyve, valamint a Perzsa kor. Foglalkozik bibliai történelemmel és joggal, valamint a zsidó szövegmagyarázat történetével. Ő készítette Rabbi Samuel ben Meir Jób kommentárjának kritikai kiadását. A középkori zsidó egzegéizisben a Peser-egzegéizis spirituális vonatkozásait igyekszik megérteni, valamint Észak-Franciaországban művelt középkori zsidó szövegmagyarázatot kutatja. **Művei:** *The Bible in the Light of Its Interpreters* - Sarah Kamin Memorial Volume. Jerusalem, Magnes Press 1994. 1-2 Chronik Herders Theologischer Kommentar zum AT. Herder, 2002. *The Supposed Common Authorship of Chronicles and Ezra-Nehemiah*

Investigated Anew. *Vetus Testamentum* 18 (1968) 330–71; *Studies in Bible and Talmud*, Jerusalem: Institute of Jewish Studies, Hebrew University 1987.

Jauss, Hannelore 1946-, Németország – Tanulmányait egyházi zenével kezdte Esslingenben, majd teológiát tanult Tübingenben és Jeruzsálemben. Teológiai doktorátust Tübingenben 1988. Sámos lelkésziségen kántorizált. 1993 –tól tanít Ószövetség tanszéken Tübingenben. **Művei:** *Die Melodie des Glaubens. Psalmen* Stuttgart 1991. *Die Klagelieder Jeremiae als "Partitur" einer Liturgie im hebräischen Rhythmus*, Stuttgart 1995. *Fluchpsalmen beten? Zum Problem der Feind- und Fluchpsalmen*, *BiKi* 51 (1996) 107-115.

Jausz Vilmos, 1866 Újvidék – 1913 Sopron, Magyarország - Katolikus gimnáziumban tanult Újvidéken, majd a teológiát Sopronban végezte el. 1887-ben Baselben és Tübingenben tanult. 1899-ben a soproni ÓSz-i tanszék vezetője lett, szerkesztette a *Bibliai olvasókönyv* c. kiadványt. **Művei:** *Augustinus élete és tana és befolyása a tanfejlődésre*. Bp. 1895; *A Biblia és a legújabb ásatások*. Bp. 1904.

Jeanne d'Arc, családi neve: **Jeanne la Pucelle**, más írásmódokban: **J. d'Arc, J. Darc, J. Tarc, J. Dare, J. Day**, 1410 vagy 1412 Domrémy – 1431 Rouen. Franciaország - Parasztlány, születési helyét és idejét az inkvizíciós eljárás jegyzőkönyvéből tudjuk. Elmondása szerint 13 éves korában Szt. Mihály angyal jelent meg neki és azt parancsolta, hogy védje meg Orléans városát az angoloktól. A látomás után intenzív vallásos életet kezdett, látomásai egyre gyakoribbak lettek és azt kérték tőle, hogy juttassa Károlyt Franciaország trónjára. Poitiers-ben egyházi bíróság vizsgálta szavahihetőségét, majd 1429-ben Orleans felszabadítására küldték, amit sikeresen elvégzett. Az ezt követően indult sikeres hadjárat végén királlyá koronázták Károlyt. Az angolokat teljesen ki akarta űzni az országból, szigorú katonai rendet tartott, a szerzeteseket külön zászlóaljja szervezte, a katonáknak naponta kellett misén résztvenniük. VII. Károly lassan ellene fordult, Párizs ostrománál elfogták ~t, majd Rouen városában mint boszorkányt elítélték a domonkos inkvizíció segítségével és 9 hónapi börtön után 1431-ben máglyán elégették. A modern korban, II. János Pál pápasága idején, 1990-ben az ítéletet az egyház felülvizsgálta és megsemmisítette. 1999-ben boldoggá avatták. Látomásaiban a bibliai és a Szt. Katalin által sugallt helyek keverednek. **Irodalom:** *Procés de condamnation*, in: Bibliothèque Nationale de Paris; *Procés de réhabilitation*, in: Bibliothèque Nationale de Paris u. in: British Museum; QUICHERAT, J. (szerk.), *Procés de condemn. et de réhab. de J.* 5 kötet. Paris 1841–1849; *Chronique de la Pucelle* (név nélkül), 1467 után; SCHIRMER-IMHOFF, R., J., *Dokumente ihrer Verurteilung und Rechtfertigung 1431–1456*. Köln 1956.

Jeffery, Peter 1953 New York-, USA, NY. – Tanulmányait a CUNY Brooklyn College BA 1975. Princeton Egyetem MFA 1977. PhD 1980. Dolgozott Hill Monastic Manuscript Library 1980-82. 1984- Harvard Egyetemen tanított 1990-92, tanársegéd, 1992- Pinceton Egyetemen tanított 1993- semita nyelvek professzora. **Művei:** “The Liturgical Year in the Ethiopian Deggwa (Énekeskönyv) in Eulogéma Studies in Honor of Robert Taft S.J. *Analecta Liturgica Studia Anselmiana Pont, Ateneo San. Anselmo* 1993. “Cristian Liturgical Music from the Bible to the Reanissance” - In *Sacred Sound and Social Change Liturgical Music in Jewish and Christian Experince Two Liturgical traditions* 3. Notre Dame Egyetem. 1992.

Jefford, Clayton N., 1955-, Greenwood, USA, SC. – Tanulmányait a Déli Baptista. Theol. Teológiaián kezdi és Master fokozatot szerzett 1980-ban. ThM 1983. Claremont Grad School. MA 1986. PhD 1988. Tanított Institut for Antiquitate and Christinaity 1985-89. California Állami Egyetemen Long Beach helyettes igazgatója 1988-89. Telógiát tanított 1989-91. Tanársegéd 1991-ben, majd professzor. Szakterülete az újszövetség és archeológia. **Művei:** *The saying of Jesus in the Teaching of the Twelve Apostles.* Brill, 1989. “Presbyters in the Community of the Diache” *Studia Patristica* 21. (1989).

Jehuda, ben Samuel Ha-Chassid, 1150 Regensburg – 1217. Regensburg, Németország - Híres kabbalista családból származott. Regensburgban alapított jesivát. Szerzője a *Szefer ha-hokmának* (Bölcsességek könyve). Számos bibliai kommentárt írt, melyek kéziratái a cambridge-i könyvtárban találhatóak, illetve későbbi szerzők idézeteiben maradtak fenn. Főleg a Pentateuchushoz írt kommentárokat növendékei számára.

Jehuda, ben Hanasi, más néven: **Rabbi Jehuda ha-Nasi** vagy **Judah ha-Nasi**, 135 – 200 Szephorisz (az újabb kutatások szerint: 155 – 220). Palesztina - Júdea pátriárkája és a Misna (a Talmud első fontosabb része) összeállítója. A hagyomány szerint Jehuda születése egybeesik Rabbi Akiba halála napjával (Kr. u. 135 k. a rómaiak ölték meg a Bar-Kochba lázadás kezdetén). Fiatalságát a galileai Usában töltötte, ami a zsidó tudósok központja volt, ezért ~ kitűnő oktatásban részesült, megtanult görögül is. Apja halála után elköltözött a Beth Shearimban, iskolát és imaházat vezetett. 190 „nasi”-ként (fejedelmi cím) emlegették, egyedülálló politikai és vallási tekintéllyel rendelkezett a zsidóság körében. Nevéhez számos legenda társult. A források azt is jelezték, hogy a rómaiak támogatást adtak hivatala működéséhez. A templomadót hivatala fenntartására fordíthatta. Pátriárkai tekintélyét a Misna összeállításával, vagyis az eddig csak szóban átadott tanítási hagyományok összefoglalásával szerezte meg. A két zsidó háború (Kr. u. 70) és Jeruzsálem lerombolása a Bar-kochba lázadást követően a zsidók szétszóródtak a világban, ezért a hitrendszer írott formában való rögzítése szükségessé vált. ~ elkészítette az iskolai összefoglalót és kodifikálta a szóbeli hagyományt, ebből született meg a Misna, amely tekintélyével törvényerőre emelkedett, és olyan lett, mint a Tóra. ~ vezetésével a szerkesztők az anyagot csoportosították és rendszerezték, de nemcsak törvény-kódex lett ez a gyűjtemény, hanem számos tudós véleményét is dokumentálta. A korabeli szellemi élet szintézisét adta, és a Biblia mellett a zsidóság második alapszövege lett. **Irodalom:** BODEK, A., *Marc Aurel. Antonius als Zeitgenosse des Rabbi J.* Leipzig 1868; SCHNEEBERGER, H. W., *The life and works of Rabbi J.* Berlin 1870; BRÜLL, J., *Einleitung in die Mischna.* 2 kötet. Frankfurt 1876/85; GELBHAUS, S., *Rabbi J. und die Redaktion der Mischna.* Wien 1878; BACHER, W., *Die Agada der Tannaiten* II. Straßburg 1890; KRAUB, S., *Antonius und Rabbi J.* Wien 1910; MAAS, F., *Von den Ursprüngen der rabbinischen Schriftauslegung*, in: *ZThK* 52 (1955), 129–161; BAUMGARTEN, A. I., *Rabbi J. and his Opponents*, in: *Journal f.t. study of Judaism in the Persian, Hellenistic and Roman Period* 12 (1981). 133-172; Lenhardt, P. – OSTEN-SACKEN, P. V. D. *Rabbi Akiva.* Berlin 1987; JEREMIAS, J. (szerk.), *Rabbinischer Index.* Kommentar zum NT, V/VI. kötet.

Jelenits István, 1932 Berettyóújfalu –, Magyarország - Piarista tanár. 1955-ben belépett a piarista rendbe, 1959-ben pappá szentelték. 1960-tól Kecskeméten, 1963-tól Budapesten tanár, 1981-től rendfőnöki asszisztens, majd tartományfőnök. 1995-től a tartományfőnök asszisztense. Számos irodalmi tanulmány és esszé szerzője. **Művei:** *Betű és lélek.* Bp. 1978; *Kinyilatkoztatás és emberi szó.* Bp. 1999; *A könyvek könyve* 1–2. Bp. 1993.

Jenkins, Ferrel 1936 Huntsville-, USA, AL. – Tanulmányait a Harding Grad. School of Relig. MA 1971. Minorita szerzetes pap 1953- Florida Collegeban tanított 1969-84-ig. Biblikus tanszék vezetője 1991-től. Tanulmányút Szentföldre 1991. Ásatásoknál vett részt Lachis. 1980. Szakterülete Archeologia és Újszövetség. **Művei:** The Teme of the Bible Fla. College 1990. New Smit's Bibla Dict. Studies in Revelation: The Old Testament in the Book of Revelation. Baeker, 1976.

Jenks, Gregory C., 1952 Lismore-, Ausztrália NSW – Tanulmányait a Queensland Egyetem BA 1978. MA 1979. PhD 1989. St. Barnabas College Ausztralia 1986-89. Lektor St. Francis College. Ausztralia 1990-92. **Művei:** The Origins and Early Development of the Antichist Myth. BZNW 59 (1990).

Jens, Adam 1969 Pforzheim-, Németország - Teológiai tanulmányait 1991-1998 evangélikus teológián végezte Tübingen, Heidelberg egyetemen Dormition apátságban Jeruzsálemben. 1991-1994 beteggondozóként dolgozik. Pforzheim kórházában. 1994-1996 tudományos munkatárs Prof. Dr. Dr. Dietrich Rössler mellett és orvosi etikával foglalkozik Tübingen. 1996-1999 tudományos munkatárs III sz. Újszövetségi tanszéken Heidelbergben Prof. Dr. H.-J. Eckstein mellett. 1997 tanulmányi központban dolgozik Heidelbergben. 1999 első teológiai vizsga. 2000 teológiai doktorátus Heidelbergben. 1999-2001 lelkész Landeskirche in Allensbach. 2001 második teológiai vizsga lelkész avatás. 2001 Eppingenben gyülekezeti lelkész. 2001 tudományos munkatárs Prof. Dr. Hans-Joachim Eckstein mellett újszövetségi tanszéken az evangélium kutatással foglalkozik. 2004-től tanít, habilitációját Jézus feltámadásának megértéséből írta. Szakterülete Pál kutatás, Pál megváltástana, Izrael és az egyház, újszövetségi szövegmagyarázat és hermeneutika. **Művei:** Wetterfühligkeit - oder: Lehrvikariat in Baden, Bolheim 2000. Das leere Grab als Unterpfand der Auferstehung Jesu Christi, in: Die Wirklichkeit der Auferstehung, hg. v. H.-J. Eckstein/M. Welker, Neukirchen-Vluyn 2002, 2. Aufl. 2004, S.59-75. Auf der grünen Wiese (Mk 6,39), in: Die Kirche der Zukunft. Wie soll sie sein?, Anthologie für Religion 1, hg. v. O. Roland, Mannheim 2002, S.58-65. Am Puls der Zeit oder am Nerv der Kirche: Wer baut das "Reich Gottes"?, in: Ökumene - wohin?, Anthologie für Religion 2, hg. v. O. Roland, Mannheim 2003, S. 110-124. Kinder Gottes und Erben der Verheißung. Erwägungen zu Röm 11,16-24, in: Oleum laetitiae. Festgabe für P. Benedikt Schwank OSB, JThF 5, hg. v. G. Brüske/A. Haendler-Kläsener, Münster 2003.

Jensen, Joseph N., 1924 Mannheim-, USA, IL. – Tanulmányait Rómában a San Anselmo bencés Egyetemen kezdte STL 1955. Biblikus Intézetben folytatta Róma SSL 1968. Katolikus Egyetem STD 1971. Tanított St. Anselm apátságban 1955-66. Róma Ószövetség tanára. Katolikus Egyetem 1961-től tanársegéd. Kiadója a New Catholic Encyclopedi., és OT Abstracts. 1977- szakterülete Héber Biblia, szemita nyelvek szövegek és feliratok. **Művei:** Isaiah 1-39. Glazier, 1983. God's Word to Israel. Allyn and Bason, 1968. The use of Tora by Isaiah: His debate with the Wisdom Traditions. SBQ 1973.

Jeppensen, Kund O., 1938 Vodskov-, Dánia – Tanulmányait az Aarhus Egyetem Theol. Fakultásán kezdte 1965-ben és teológiai doktorátust szerzett 1987-ben. Tanított Aarhus Egyetem Dánia 1966- tanársegéd, 1974- tanár. Kiadója The New Danish Authorized Bible 1986-től. Kiel Egyetemmél együttműködve ahol 1992-től vendég tanár. Szakterülete a Héber Biblia. **Művei:** Kjesajas bog fortolket, 1988. The Production of Time, Tradition History in Old Testament Scholarship, 1984.

Jeremias, Joachim, 1900 Drezda – 1979 Tübingen. Németország - Teológus. 1910–1915 között Jeruzsálemben élt, apja az evangélikus közösség lelkésze volt. Palesztina földrajzának pontos ismerete a későbbi tudományos munkásságán mély nyomokat hagyott. 1922–1923-ban teológiát és keleti nyelveket tanult Tübingenben és Lipcsében. 1922-ben a herrnhuti szemináriumban, majd 1924-ben Rigában oktatott. 1925-ben habilitált Lipcsében ÚSz szakon, 1928-ban az Institutum Judaicum igazgatója és tanára Berlinben. 1929-től tanár Greifswaldban, majd 1935-től Göttingenben. 1956-tól a göttingeni tudományos akadémián a LXX kommissziót vezette. Kutatásai az ÚSz-i tudomány számos területét érintették, az archeológiát és a történeti kérdéseket is. Jelentős témái: Jézus igehirdetési hátterének és a korabeli zsidóság kultúrájának feltárása. **Művei:** *The origins of infant baptism*. Eugene 2004; *Golgotha*. Allendorf 2002; *Die Gleichnisse Jesu*. Göttingen 1977, *Jesus und seine Botschaft*. Stuttgart 1976, *Le parabole di Gesù*. Brescia 1973; *Die Bergpredigt*. Stuttgart 1972; *Das ist mein Leib*. Stuttgart 1972; *The Parables of Jesus*. London 1972; *Der Schlüssel zur Theologie des Apostels Paulus*. Stuttgart 1971; *Der Ruf Jesu und die Antwort der Gemeinde*. Göttingen 1970; *Unbekannte Jesusworte*. Zürich 1948; *Die Briefe an Timotheus und Titus*. Göttingen 1975; *Das Vater-Unser im Lichte der neueren Forschung*. Stuttgart 1962; *Jerusalem zur Zeit Jesu: Eine kulturgeschichtliche Untersuchung zur neutestamentlichen Zeitgeschichte*. Göttingen 1962.

Jewett, Robert 1933 Lawrence-, USA, MA. – Tanulmányait a Nebraska Wesleyan Egyetemen kezdte és BA végzettséget szerzett 1955-ben. Chicago Egyetem BD 1958. Tübingen DTD 1964. A Methodista egyház lelkésze 1964-66. Minesottában Morningside College tanít 1965-80. Carrett-Evang. Theol Sem. 1980- Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** “A Matrix of Grace: The Theology of 2 Thessalonians as a pauline Letter: in Pauline Theology. Fortress, 1991. A Chronology of Paul’s Life. Fortress, 1979. Paul’s Anthropological Terms: A Study of Their Use in Conflict Settings. Brill, 1971.

Jeromos ld. Hieronimosz 0347-0420

Joachim, a Fiore, 1130 Celico di Cosenza – 1202 Fiore. Itália - Cisztercita szentírásmagyarázó. Ifjúságáról keveset tudunk, megtérése után valószínűleg a Szentföldön élt. 1177-ben ciszterci apát lett Corazzóban. 1190-ben a rendet megosztva kolostort alapított a calabriai Sila-hegységben, saját szabályzata a szigorított ferences szabályzat volt, amelyhez a pápai jóváhagyást is megszerezte. Később számos kolostor kapcsolódott hozzájuk, a Florens-rend egész Itáliában elterjedt 1570-ig. ~ kapcsolatba került VI. Henrik császárral és több pápával is. Történeti tipológiai és profetikus szentírás magyarázatot folytatott. A Szentháromság személyeit is különböző, egymásra következő korszakokhoz rendelte hozzá. Az ÓSz-i zsinagógai korszak az Atya korszaka volt, az ÚSz-i papi korszak a Fiú korszaka, és ezt követi a szerzetesek, vagyis a Lélek korszaka. Ezt az intellektus uralja, míg az elsőt a bölcsesség jellemezte. Már Benedektől létezett a tanítás az eljövendő szerzetesi egyházzal, amely a papi egyház örökébe lép. ~ az allegorikus - patrisztikus módszerrel akarta igazolni történeti próféciáját, ezért megtagadta az ÓSz és ÚSz szisztematikus elemzését, és a szövegek változó vallási struktúráját hirdette. Órigenész pneumatikus egzegézisnek 13. sz.-i felújításáról volt szó, mivel ~ úgy gondolta, hogy a 13–14. sz.-ban a ferencesek segítségével sikerülhet spiritualizálni az egyházat és a Szentlélek társadalmát megvalósítani. Írásai a teológiai eszkatologikus historizmust ápolták és a szociális utópiák előképei lettek. Az örök evangélium megvalósításával kísérletezett. Hatástörténete később is folytatódott: Thomas Münzer, Lessing, Hegel, Comte, Marx és Ernst Bloch is a hatása alá került. **Művei:** *Concordia novi ac veteris testamenti*. Venezia 1519; *Expositio in Apocalypsim*; *Psalterium*

decem chordarum. Venezia 1527; *Tractatus super IV Evangelia*, ed. E. Buonaiuti. Venezia 1930; *De articulis fidei*. Venezia 1936; FRUGONI, A. (szerk.), *Adversus Judeos*. Venezia 1957; TONDELLI, L. (szerk.), *Liber figurarum*. uo. 1940, ²1953. **Irodalom:** RUSSO, F., *Bibliografia Gioachimita*. 1954.

Joannész Damaszkénosz, latinul: **Ioannes Damascenus**, magyarul: **Damaszkuszi János**, 680 Damaszkusz – 750 Szaba kolostor (Jeruzsálem melletti). Palesztina - Görög egyházi tanító. Korán kezdett irodalmi munkásságához, majd 700-ban visszavonult a Jeruzsálem melletti Mar Szaba kolostorba. Néhány év múlva a jeruzsálemi püspök pappá szentelte. Püspökei kívánságára írta meg műveit, amelyekben teljes dogmatikai összefoglalásra törekedett a Szentírás, az egyházatyák és a zsinatok alapján. Számos erkölcsi művet és a szentek életét is megírta, szentbeszédei és himnuszai is ismertek. Pál leveleit és Máté evangéliumát kommentálta. **Művei:** Migne PG 94-96

Jochanan, ben Zakkai, ? – 80. Palesztina - Az 1. sz.-i zsidó bölcsek közé tartozott, akiket „tannaitáknak” neveztek (Schammai, Hillel és I. Gamáriel tartozott ide, akik átérték a templom lerombolását Kr. u. 70-ben), ők örökítették át a hagyományt a templom előtti időszakból. Pontos életrajzi adatait rekonstruálni lehetetlen, csak az biztos, hogy 70 előtt Jeruzsálemben élt, Hillel tanítványa volt és egy tanházat vezetett. Innen figyelmeztette a zsidókat a római birodalom elleni lázadás veszélyeire, illetve a megtérésre és a lelki békére hívta fel őket. Mivel nem hallgattak rá, elhagyta Jeruzsálemet, Javnéban új zsidó centrumot hozott létre és tanházat alapított. Jeruzsálem bukása után a nép lelki vezetőjének számított. Legjelentősebb tanítványai: Elieser ben Hyrkanus, Joshua ben Chananja, Joshua ha-Kohen, Simeon ben Nethanel, Eleasar ben Arach. Oktatási módszere a dialógus volt, kérdés-felelet formájában maradt fenn tanítása. **Irodalom:** STRACK, H. L., *Einleitung in Talmud und Midrasch*. Leipzig ⁵1920; SCHLATTER, A., *Jochanan ben Zakkai, der Zeitgenosse der Apostel*. Leipzig 1899; Uő., *Gesch. Israels*. Leipzig ³1925, 306–; BACHER, W., *Die Agada der Tannaiten*. 1. kötet. Leipzig ²1903, 22–; NEUSNER, J., *A Life of Rabban Yohanan ben Zakkai*. Leipzig 1962; MAIER, J., *Gesch. der jüd. Religion*. Freiburg – Basel – Wien 1972; NEUSNER, J., *Jesus von Nazareth in der talmud. Überlieferung*. Leipzig 1978; SCHRECKENBERG, H., *Die christl. Adversus-Judaeos-Texte und ihr lit. und hist. Umfeld*. Leipzig 1982. 581–. (kimerítő irodalomjegyzékkel).

Johanna, Szent, ld. **Jeanne d’Arc** 1410-1431

Johannes, ab Arundine Ex Ocarm, családi nevén **Johannes van Riedt**, ? Brugge, – 1497 Utrecht. Hollandia - 1457-ben Párizsban volt professzor, majd 1469-től Utrechtben prior, 1477-ben Utrecht segédpüspöke lett. A Bölcsességek könyvéhez és a Római levélhez írt kommentárjai prédikációs formában maradtak fenn.

Johannes, Cassianus, más néven: **Johannes von Massilia**, 360 Stychia minor (ma: Dobrudzsa) – 430 vagy 435 Marseille. Franciaország - Szerzetes, egyházi író, tanító, a legkorábbi ismert nyugati szerzetesi regula szerzője. Tanulmányainak helye és ideje ismertlen. Fiatalon elzarándokolt Palesztinába, 385-től néhány évig remetéik között élt. 401 körül konfliktus támadt közte és Theophilosz alexandriai pátriárka között, ezért elhagyta a vidéket. Joannész Khrüszosztomosz (Aranyszájú János) pátriráká hívására Konstantinápolyba ment, a tanítványa lett, ő szentelte diakónussá. 405 körül Germanus barátjával II. Ince pápához küldték, hogy döntést kérjenek az Aranyszájú Jánost üldöző püspökök ügyében. Missziójuk sikeresnek bizonyult. Hsmarosan Provence-ban tűnt fel, 415-ben Marseille mellett egy-egy kolostort alapított „St. Victor” néven férfiak és nők számára. Hatásuk kiterjedt

Galliára, Spanyolo.-ra is. A keleti szerzetesek tapasztalatát átültette a nyugati életkörülmények közé, ezzel munkássága mély nyomot hagyott a nyugati szerzetességen. A teológiatörténet a szemipelagianizmus atyjának szokta nevezni, ennek ellenére az erkölcszociológiára tett hatását nagyra értékelik. 419–426 között írta 12 könyvből álló *De institutis coenobiorum et de octo principalibus vitiis* c. művét, amelyben bemutatta a monostorok és a remetek életét személyes élményei alapján. A másik mértékadó műve 24 könyvből áll *Collationes patrum* címmel beszélgetés formájában adja tovább a keleti szerzetesek életét. E könyv aszketikus irányvonala a nyugati szerzetesi életet hosszú időre alapvetően meghatározta. 430-ban a későbbi Nagy Szt. Leó pápa kérésére írta meg az anachoréták életét. Hét könyvet írt Nesztoriosz ellen *De incarnatione Christi* címmel, amely a nesztorianizmus első nyugati összefoglalásaként az eretnek tanokat is ismerteti. Élete végén ~ megtagadta a pelagianizmust. **Művei:** *De institutis coenobiorum:* PL XLIX, 53–476; CSEL XVII, 1–231; *Collationes patrum:* PL XLIX, 477–1328; CSEL XIII, 1–711; *De incarnatione Christi:* PL L, 9–371; CSEL XVII, 233–391. német fordításban: ABT, A. – KOHLHUND, K., 2 kötet: BKV, 1879; KEMMER, A. – KASS, K., *Weisheit der Wüste, ausgewählte Texte*, Ei 1948; **Irodalom:** *Gennadius von Marseille, De viris illustribus:* PL LVIII, 1094–; BARDENHEWER IV, 558–; Altaner – Stuibert⁹, 452–454; MARROU, H.-J., *Geburtsort d. J. C.*, in: OrChrP XIII, 1947, 588–596; KEMMER, A., *Quellen des J. C.*, in: OrChrP XXI, 1955, 451–466; HEILMANN, A. (szerk.), *Texte der Kirchenväter*. V. kötet. 128–; REFFERSCHIED – PETSCHENIG, M., *Über die textkrit. Grundlagen von Cassians Collationes*, in: Sitz. Ber. d. Wiener Akademie, CIII, 491–519; WEBER, H. O., *Die Stellung J. C. zur außerpachomianischen Mönchstradition*. Münster 1961.

Johannes Messarites egzegéta. 1162–1207 ???

Johannes Scot(t)us Eriugena, ld.: **Scotus Eriugena**, 810-880

Johnson, Alfred M., Jr., 1942 Fuquay-Varina-, USA NC., – Tanulmányait a Wake Forest Egyetemen kezdte és BA 1964. Déli Baptista Theol Sem Teológiaán Master fokozatot szerzett 1968. Pittsburgh Egyetem PhD 1978. Déli Baptista Egyház tagja 1966- Szakterülete az újszövetség, apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** *The Semiotics of the Passion Narrative*. ed. Picwick, 1980. *Structuralism and Biblical Hermeneutics*. ed. Picwick, 1979. *The New Testament and Structuralism*. ed. Picwick, 1976.

Johnson, Bo E., 1928 Jorlanda -, Svédország – Tanulmányait Lund Egyetemén kezdte, és 1963-ban teológiai doktorátus szerzett. Tanított Lund Egyetemen 1988-tól. Anatólia Studiumok tanára. Szakterülete a héber Biblia, semita nyelvek és szövegek és feliratok. **Művei:** *Hebraisches Perfekt und Imperfect mit vorangehendem ZAW* 1979. *Die hexaplarische Rezension des 1. Samuelbuches der Septuaginta* 1963.

Johnson, E. Elisabeth 1951 Morgantown -, USA, WV. – Tanulmányait az Ohio Egyetem kezdte 1973-ban diplomázott. Princeton Theol. Sem. Teológiai Master fokozatot szerzett 1977. PhD 1987. Tanított Yale Egyetem 1977-79. Újszövetségi tanszék. Queens College 1979-83. Egyetemi lelkész. Princeton Theol. Sem., 1983-86. Újszövetség tanár. Szakterülete Újszövetség **Művei:** “The Wisdom of God as Apocalyptic in Faith and History Essays in Honor of Paul W Meyer. Scholars, 1991. *Good News to the Poor: Peacemaking in the Gospel of Luke* Presbyn Peacemaking prog. 1991. *The Miracle of Pentecost: Peacemaking in the Gospel of Luke* Presbyterian Peacemaking Programme, 1988.

Johnson, Marshall D., 1935. Middler River-, USA, MN – Tanulmányait Augsburg Theol. Sem. Biblikus diplomát szerzett 1961-ben. Union Sem teológiai doktorátust 1966-ban. Tanított Luth. Sem 1965-66 Wartburg College 1966-85. Bergen Egyetem 1976- Szakterülete az Újszöveség, apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** The Purpose of the Biblical Geneologies Cambridges UP. 1988. “The Life of Adam and Eve in Old Testment Pseudepigrapha. Duoubleday, 1985.

Johnsson, William G., 1934 Adelaide -, Ausztrália - Tanulmányait Adelaide Egyetem Btech 1954. Avondale College BA 1959. St. Andrews Egyetem (Skócia) MA 1966. London Egyetem Bd 1969. Vanderbillionisr Egyetem MA 1972. PhD 1973. Tanított Spicer College. India 1963-73. 1973-75 Teol fakultás dékán New Jersey a St. Andrews Egyetem Skócia. 1975-80 Újszövetség professzora, szerkeszti Andventist Rev. 1980-82. Szakterülete Újszövetség. **Művei:** Clean: The Meaning of Cristian Baptistaist. South Publ Assn. 1980. Hebrew. John Konx, 1980.

Johnston, George 1913 Clydbank -, Skócia - Tanulmányait a Glasgow Egyetem kezdte és MA 1935. Cambridge Egyetem PhD 1941. Tanított Hartford Theol. Sem. 1947-52. Emmanuel College. Toronto 1952-59. Újsövetség tanára McGill Egyetem, Montreál 1959-81. 1970-75. dékán 1982- nyugijas. Kiadja a Canadian Jorunal of Theology 1960-67. **Művei:** The Spirit-Paraclete in the Gospel of John, 1970. “Oikomene and Kosmos in the New testament. NTS 10/3., 1964.

Johnston, Robert M. 1930 Palo Alto -, USA, CA. – Tanulmányait a Pacific Union College bakkalaureátust szerzett 1952-ben. Hetednapi Advetnista Theol Sem. Master fokozatot 1955. St. Andrews Egyetem, Skócia Biblikus doktorátust 1966. Hartford Sem PhD 1977. Tanított Korean Union College 1959-69. A teológia dékája New Jersey a Philippine Union College 1969-70. Szt. Andrews Egyetem Skócia tanít 1973-tól Újszövetség és a kereszténység eredetével foglalkozik. Szakterülete a Újszövetség, az apokrifok és a post-biblikus tanulmányok. **Művei:** “The Rabinic Sabbath “ in The sabbath in Scripture and History. Rev and Herald, 1982. Drinking at the Sources. Pacific, 1981. They Also Taught in Parables: Rabbinic Parables for the Fist Centuries of the Christian Era. Zondevan, 1990.

Joannész Khrüszosztomosz, latinul: **Ioannes Chrysostomus**, magyarul: **Aranyszájú János** 344 Antióchia – 407 Komana. Egyiptom. Pátriárka, egyháztanító, szónok. 367-ben megkeresztelkedett, szerzetesi és remete-életet kezdett, 378-ban pappá szentelték. Szónoki híre hamar elterjedt, 397-ben Arkadiosz császár Konstantinápoly püspökévé tette. A klérus és a hívek életvitelének reformját és a szegényekkel való törődést sürgette. Kritikái kiváltották Eudokia császárnő haragját, és ő, valamint a rivális püspökök ármánykodásai eredményeként a császár szembefordult vele és keletre száműzte. Levelei és 1000-nél több beszéde alkotják írott munkásságát. Szentbeszéd-sorozataiban az ÓSz-i Szentírás egyes könyveit és az ÚSz-i Szentírás szinte minden könyvét magyarázta (különösen Mt, Jn evangéliumáról, valamint a páli levelekről mondott beszédei híresek). **Művei:** Migne PG 47–64.

Jonas, Justus (Jodocus Koch), 1493 Nordhausen – 1555 Eisleben. Németország - Jogász, lutheránus teológus. Erfurtban és Wittenbergben tanult. 1520-ban a tüüingiai humanista körhöz csatlakozott ezután került összeütközésbe Erasmussal a Szentírás és az atyák szemléletmódjának értékelésében. 1518-ban Erfurtban a kánonjog professzora lett, 1521-től Wittenbergben tanított és az egyházi vizitációkat vezette. 1541-től Halléban prédikátor volt, jelentős hitbeli megújulást ért el. 1544-ben ugyanitt szuperintendens lett, 1546-ban Hildesheimbe távozott. 1551-től udvari prédikátor volt Coburgban, 1552-ben protestáns

egyházat szervezett Regensburgban. 1553-ban szuperintendens lett Eisfeldben. Luther és Melancthon legfőbb munkatára volt, számos latin írásukat fordította; valamint ~ az egyházi vizitációs könyv és egyházi törvénykönyv szerzője. **Művei:** *Übers. von Luthers 95 Thesen.* Wittenberg 1517; *Von den Geistlichen und Klostergelübden, M. Luthers Urteil an Hans Luther, seinen lieben Vater, verdeutscht durch D. J. J., Propst zu Wittenberg.* Wittenberg 1522; *Praefatio methodica totius scripturae in epistolam Pauli ad Romanos e vernac. M. Luth. in lat. versa per J. J. Wittenberg* 1523; *Libellus Mart. Luth. Christum Jesum verum Judaeum et semen esse Abrahae e germ. vers. per J. J. cum epistola Jonae ad And. Remum.* Wittenberg 1524; *Annotationes J. J. in Acta Apostolorum. Ad Jo. Fridericum Saxon. Ducem.* Wittenberg 1524 (Basel 1525); *Vom alten und neuen Gott, glawben und lere, gecorrigirt und gebessert.* Wittenberg 1526; *Das siebend capitel Danielis von des Türken Gotteslästerung und schrecklicher Moderey mit untrricht J. J. Wittenberg* 1530; *Vorrede inn die gantz Bibel, wie die ware Kirche Gottes auff Erden jren anfang gehabt, aus dem Latin verdeutscht durch J. J. Erfurt* 1548.

Jones, Bruce W., 1935 Palo Alto-, USA, CA. – Tanulmányait az Amherst College BA 1956. Union Theol. Sem. Teológiai Master fokozatot szerzett 1959-ben. Graduate Theol Union PhD Ószövetségből 1972-ben. Tanított Pacific Schol of Religion-ban 1968-69. Ószövetség lektora Mills College 1969-73. Professzor 1973-83. Szakterülete a héber Biblia. **Művei:** *The Bible in the Light of Cuneiform Literature: Scripture In Context III. Anc. Near East Texts and Stud* 8. kötet. Mellen, 1990. “Antiochus Epiphanes and the Persecution of the Jews in Scriture in Context: Essays on the Comprative Method. Picwick, 1980.

Jones, F. Stanley ?? 1950??, USA - Tanulmányait Yale Egyetemen kezdte BA 1975. Oxford Egyetemen BA 1978. MA 1978. Göttingenben teológiai doktorátust szerzett 1984-88. tanított a California Állami Egyetemen Long Beach 1988- Párizs Sorbonne 1990-1998. Szakterülete az Újszövetség apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** *Pseudo Clementine Recongnitions 1,27-71: Early Jewish christian perspectives on the Nature and History of Christianity Univ. Microfilms* 19889. “Rereinheit” in den Briefen des Apostles Paulus: Eine historische, exegetische und religionsgeschichlihe Studie. Göttingen Theologische Arbeit 34. Vandenhoeck and Ruprecht, 1987. *An Ancient Jewish Christian Source on the History of Christianity, Scholars,* 1995.

Jonge, de H. J., 1943 Leiden-, Hollandia – . 1961–1969 között bölcsészeti tanulmányokat folytatott, 1965–1969 között pedig ÚSz-i öskereszténység-tanulmányokat a leideni egyetemen. 1969-ben doktorált, 1967–1970 között tudományos munkatárs volt az ÚSz tanszéken. Előkészítette a görög ÚSz kritikai kiadását és a 12 pátriárka kiadását. 1970–1977 között előadó volt az amszterdami teológiai fakultás ÚSz-i tanszékén, 1977–1984 között előadó az amszterdami egyetemen. 1987–1991 között a bibliai egzegízistörténet 1500–1800 közötti korszakának professzora Leidenben. 1990-től előadó a leideni egyetem ÚSz tanszékén, 1991-től professzor az ÚSz és öskeresztény irodalom tanszékén. 1994–1997 között a teológiai fakultás dékánja és az egyetem vallási tanulmányok központjának vezetője volt Leidenben. 2002–2005 között a teológiai fakultás dékánja. **Művei:** *The Cleansing of the Temple in Mark 11:15 and Zechariah 14:21,* in: TUCKETT, Chr. (szerk.), *The Book of Zechariah and its Influence.* Aldershot 2003. 87–110. társszerkesztés: AUWERS J.-M. (szerk.), *The Biblical Canons.* Leuven 2003; *Visionary Experience and the Historical Origins of Christianity,* in: BIERINGER, R. és mások (szerk.), *Resurrection in the New Testament.* Leuven 2002; *The Early History of the Lord's Supper,* in: HENTEN, J. W. VAN – HOUTEPEN, A. (szerk.), *Religious Identity and the Invention of Tradition.* Assen 2001. társszerkesztés: PETERSEN, W. L. (szerk.), *Sayings of Jesus: Canonical and Non-Canonical.* Leiden 1997; *The*

Historical Jesus. View of Himself and of His Mission. in: BOER MARTIN, C. DE (szerk.), *From Jesus to John. Essays on Jesus and New Testament Christology.* Sheffield 1993; *Novum Testamentum a nobis versum: The Essence of Erasmus' Edition of the New Testament.* Journal of Theological Studies NS 35. 1984. 394–413; *The Loss of Faith in the Historicity of the Gospels: H.S. Reimarus (ca. 1750) on John and the Synoptics.* in: DENAUX, A. (szerk.), *John and the Synoptics.* Louvain 1992; *Augustine on the interrelations of the Gospels.* in: SEGBROECK, F. van, és mások (szerk.), *The Four Gospels 1992.* 3. kötet. Louvain 1992. 2409–2417; *Desiderii Erasmi Roterodami Apologia respondens ad ea quae Iacobus Lopis Stunica taxaverat in prima duntaxat Novi Testramenti aeditione.* Amsterdam – Oxford 1983.

Jordánszki Elek, 1765 Kassa – 1840 Esztergom, Magyarország - Teológiai doktor, püspök. A gimnáziumot Kassán és Pozsonyban végezte. 1780-ban papi szemináriumba lépett Pozsonyban, 1782–1783-ban bölcsészetet tanult Nagyszombatban, majd 1784-ben Pozsonyban. 1789-ben pappá szentelték. 1792–1798 között szentszéki jegyző, primási levéltáros, majd bíborosi titkár lett. 1798–1805 között Szőlgyénben (Esztergom m.) plébános. 1805-ben teológiai doktor, Nagyszombatban egyháztörténetet és dogmatikát tanított. 1807-ben pozsonyi kanonok, 1808–1813 között a pozsonyi akadémia alelnöke. 1816-tól esztergomi kanonok, majd szászvári apát és apostoli főjegyző, 1820-tól sasvári főesperes, 1825-től prépost és főszékesegyházi főesperes, 1827-től nagyszombati érseki helynök. 1830-ban püspökké szentelték. 1825-ben az országgyűlésen az esztergomi káptalan követe volt, 1837-ben Rómába és Bécsbe utazott. Cikkei magyar lapokban jelentek meg, a régi magyar irodalom lelkes kutatója volt. A róla elnevezett Jordánszky-kódex egyike a legjelentősebb nyelvemlékeinknek; ebben maradt fenn második nagyobb bibliafordításunk a 16. század második évtizedéből. **Művei:** *Catechismus in usum omnium ecclesiarum imperii Gallici. ... e Gallico in Latinum sermonem translatus.* Posenii 1808; *De itinere meo Romano et Lauretano* Pozsony 1837; *Epigramata ad. Mart. Georg. Kovachich.* Pestini 1793; Latin levelei: Kovachich Márton Györgyhöz, Szőlgyén 1804. aug. 8. és Horvát Istvánhoz, Pozsony 1813. jan. 29, Rummyhoz 1833–39-ig 12 darab. Kiadói munkásságot is folytatott: *Lettre de Mr. François Salignac de la Mothe Fénelon á Mr. l'evêque d'Arras sur la lecture de l'écriture sainte en langue vulgaire suivant l'edition de Paris de 1815.* Bécs 1815.

Jóseffy Vilmos, 1825 Sárospatak – 1897 Budapest, Magyarország - Bölcsészdoktor. 15 éves korától a Biblia és a Talmud eredeti szövegét tanulmányozta, a helyi ev. ref. kollégiumban tanult. Halléban és Padovában folytatta teológiai tanulmányait, 1851-ben bölcsészdoktorrá avatták. 1861–1864 között Bécsben rabbi volt. 1873–1885 között Londonban, a British Museumban dolgozott a Szeptuaginta kéziratának összehasonlításával, illetve az ő változtatásaival jelentek meg a Sínai, a Vaticani kódexek. 1856–1857-ban Budapesten a hitközség irodájában dolgozott, 1861–1864 Bécsben rabbi volt, majd haláláig Budapesten élt. **Művei:** *Moria. Haus- und Familientempel für denkende Bibelfreunde.* Leipzig 1870; *Schirhaschirim oder Hohes Lied Salomos mit neues Übersetzung und einem esoterischem Comentar.* Basel 1877; *Tabernacle. Erste biblische Kultusstätte, auch Stiftshütte genannt.* London 1878–79; *Ende alles Fleisches. Reden an Vegetarier.* Eger év?; *Gott und Götter. Kreislauf der Religionsideen und Mythen bei allen Völkern des Erdballs.* I. Cyclus. Bp. 1897.

Josephus Flavius, 37/38 Jeruzsálem – 100 Róma. Itália - Ismert zsidó történész. Tanult a farizeusoknál, a szadduceusoknál és az esszénusoknál is, egy bizonyos Bannusnál is a pusztában, de hivatalosan 19 évesen a farizeusokhoz csatlakozott. 64-ben Rómába utazva elérte, hogy Néró (54–68) az elfogott zsidó papokat szabadon bocsássa. A zsidó háborúhoz 66-ban erőszakkal kényszerítették csatlakozni, legalábbis erről ő így írt. 67-ben Galilea parancsnoka lett. Jotapata erődjét védte, később fogságba esett. Miután Vespasianusnak azt

jövendölte, hogy hamarosan császár lesz, 69-ben visszakapta szabadságát és megkapta a római polgárjogot is, ennek jele a neve mellett a Flavius név. Jeruzsálem 70-es pusztulását Titusz mellett élte át, és vele ment Rómába is, ahol Vespasianustól életjáradékot kapott. Ezért életét a továbbiakban írói tevékenységnek szentelhette. Egy fenn nem maradt arám kéziratban megírta a zsidó háborút (74 körül), amelyet segítséggel fordított elegáns görög nyelvre. A görög változat vált ismerté (latinul *De bello Judaico*), hét kötetben, 75 és 79 között készült. Ebben élénk képekkel festette le a IV. Antiokhosz elleni zsidó lázadás előtörténetét és magát a lázadást is egészen 66–73-ig, a Masszada erőd elestéig. Vespasianus és Titus működéséről ez az egyik alapvető forrásmű. Bizonyos apológia fedezhető fel benne, a szerző minden baj forrásaként a zelótákat nevezi meg. Beszédeiben Thuküdidészt igyekezett utánozni. A zsidók történetét (lat. *Antiquitates Judaicae*) 20 könyvben írta meg 93–94-ben, felhasználta Dionüszioszi Halikarnasz Róma-történetét, hogy áttekinthesse népe múltját a kezdetektől Kr. e. 66-ig; apologetikus szempontok vezették. Alapvető forrásai az Ószövetség héber, illetve arám szövegei voltak, de ismerte a LXX-t is. Ezdrás és Nehemiás könyvéből is idézett, Eszter könyvéből viszont csak azt, ami a LXX-ban megvan. Művének egyik legismertebb helyén Jézusról is beszél: XVIII, 63 s.köv., amelyet Testimonium Flavianumnak szoktak nevezni. A második említése Jézusról a XX, 200.-ban olvasható. Ennek a műnek a második átdolgozásával találkozhatunk önéletrajzi írásában is, amely 100 körül jelent meg. Ennek a műnek a párhuzama, Tiberiasi Justus, támogatja a zsidó háború adatait. A 94-ben írt, Apion elleni iratában (*Contra Apionem*) a zsidó vallást védelmezi egy bizonyos alexandriai grammatikus, Apion támadásaival szemben két könyvben, itt említi meg Berossos és Manetho történetíró műveit is. Ezekben, éppen úgy, mint Alexandriai Philon műveiben, a zsidó vallást hellenizált változatában mutatja be, és a filozófusok állításait Mózesre vezeti vissza. Az egyházatyák sokat használták Josephust, különösen Jeromos támaszkodott rá és dicsérte, emiatt hamarosan latin, szír, és örmény, sőt szláv fordításban is megjelent főműve. A teológusok számára most is az újszövetségi kortörténet egyik meghatározó forrása. Cassiodorus Liviusához hasonlította Josephust, és latinra fordított bizonyos részeket. Ambrus és Rufinus is sokat foglalkozott vele, sokan úgy vélik, hogy már Cassiodorus lefordította a zsidók történetét és az Apion ellen írott művét latinra, mások úgy vélik, hogy Hegesippos készített latin parafrázisokat a könyvből, mindenestre az ő neve alatt jelent meg a parafrázisa a Zsidó régiségeknek. **Művei:** Összes műveinek legkorábbi modern kiadásai: NIESE, B., 1887–1895. és DINDORF, 1845–1847; görög–latin szöveg: Párizs 1885–1895; NIESE, B., *Flavii Josephi opera*. 7 kötet. 1888-1889; NABER, S. A. kritikai szöveg, 6 kötet. Leipzig 1888–1896; Fordítások: HEDIO, K. első német fordítása, Strasburg 1531; BURGOING első francia fordítása, Lyon 1558; SHILETTO első angol fordítása, London 1737; LOUIS, H. – FELDMAN, J., Berlin – New York 1984; Teljes szójegyzék a könyveihez: RENGSTORF, K. H., 4 kötet. Leiden 1973–1983; Magyar fordításai, parafrázisai: SZEGEDI (CSEGEDI) A., *Jeruzsálem pusztulása* Rufinus (324) latin parafrázisa alapján, amelyet egy 1565-ös kódexből ismert és 1574-ben adott ki nyomtatásban. CSERI M., *Compendium*. 1852; MADARI B., *Jeruzsálem pusztulása* 1561; KATONA J., *Jeruzsálem pusztulása*. é.n.; első modern fordítása: SZENTESY A., *Jeruzsálem pusztulása*. 1914. Máig ismert legjobb fordítása magyarul: RÉVAI J., *A zsidók története*. Bp. 1956. **Irodalom:** FELDMANN, L. H., *Studies in Judaica, Scholarship on Philo and Josephus* 1937–1962 (1963); SCHRECKENBURG, H., *Bibliographie zur Flavius Josephus* 1470–1968 (1968).

Joukowsky, Martha S., 1936 Cambridge-, USA, MA. – Tanulmányait New York Egyetemén kezdte BA 10959. Amer Egyetem Beirut MA 1972. Sorbone Párizs Egyetemén PhD 1982. Tanított New York Egyetem Hunte College 1982., 1984-85. különböző megbízatásokkal 1988-ig nyugdíjba vonulásáig. Ásatásoknál jelen volt Tell el Ghassil, Libanon 1969-70. Sarepta, Libanon 1969-73. Számos görögországi ásatás szakértője

Jordániában a Petra templomának feltárásánál jelen van. 1993-ban. Szakterülete archeológia, anatólia tanulmányok és mezopotámiai studiumok. **Művei:** The Crisis Years – The 12th Century B.C., Kendal Hunt, 1992. The heritage of Tyre. Kendal-Hunt, 1992. La Muculufa, the Early Bronze Age Sancturary. Brown UP., 1990. Prehistoric Aphrodisias: An Account of the Excavations and Artifaact Studies. Lovain, 1986.

Józsa Zsigmond, 1863 Kóródszentmárton – 1893 Nagyenyed. Magyarország/Erdély - Református tanár. 1871-től Nagyenyeden tanult a gimnáziumban, 1882-től teológiát hallgatott, 1886-ban Utrechtben és Marburgban tanult, 1888-ban teológiai tanár lett Nagyenyeden, 1891-től tanár az ÓSz tanszéken. **Művei:** *Babyloni Ézsaiás universalismusa*. Kolozsvár 1888; *A zsidó felekezetek a Jézus korában és Jézus viszonya azokhoz*. Prot. Közlöny 1888; *A revideált Ószövetség*. Prot. Szemle 1889; *A vízözön legendája*. Kolozsvár 1890; *A zsoltárok*. Kolozsvár. *Tragikus elemek a zsoltárköltészetben*. Kolozsvár 1891; *A héber szellem bölcseleti iránya*. Kolozsvár 1895.

Júda Ha-Levi ld. **Ha-levi**

Juhász László, 1871 Debrecen – 1952 Budapest. Magyarország - Protestáns teológus. 1891–1895 között a gimnáziumot és teológiát Debrecenben végezte, 1896-ban Bécsben protestáns teológus lett, 1898–1900 között Utrechtben gimnáziumi hittanár, majd lelkész Győrteleken. **Művei:** *Apolalyptika*. Debrecen 1915; *Pál és Jakab megigazulása*. Debrecen 1916; *Jézus történeti létezésének legjobb tanúi*. Debrecen 1916; *Az Emberfia és az arám nyelv*. Pozsony 1916; *Der Menschensohn in allgemeiner sprachlicher biblisch-theologischer und religionsgeschichtlicher Hinsicht*. Utrecht 1917; *Zsidó apokalyptika*. Bp. 1918.

Julius, Africanus, 527 – 565. Afrika - Azonosítása, életrajzi adatai ellentmondások. Órigenésztől és Euszebiosztól eltérő időpontokat kapunk életére és működésére vonatkozóan. Órigenész szerint iskolájának kiemelkedő alakja volt 231-ben, Alexandria püspöke 232–240 között. Feltehetően előkelő körökhöz tartozott, talán Edesszában köztisztviselő is volt. Zsidó-keresztény családból származott, ez magyarázza a pogány kultúra- és vallásellenességét, támadta a szinkretista tanokat is. Halálnak adatát Órigenész leveléből ismerjük, ott 240 szerepel. Legismertebb munkája a *Chronographia*. Ezt ő maga 5 részre osztotta, hasonlóan Euszebiosz egyháztörténetéhez. Az első rész a teremtéstől a föld felosztásáig terjedt (1–2661), a második részben tárgyal Mózesről (3707 év), a harmadik részben Mózesztől az 1. olimpia évéig (4727), a negyedik részben a perzsa birodalom szétverésig (5172). Az utolsó három év Elagabal császár uralkodása. Jézus születését a világ teremtése után az 5500. évre teszi. A mű töredékeivel kapcsolatban ld. Migne: MPG X, 65–93. Műve eredetileg 24 könyvből állt. (vö.: P. Oxy. 412 tanúsága), de a középkorban kiegészítették (Georgios Synkellos 9 könyvvel, Photiosz 14 könyvvel); **Műve** angol fordításban: ROBERTS, A. – DONALDSON, J. (szerk.), *The Ante-Nicene Fathers*, Translations down to A. D. 325. 6 kötet. *Gregory Thaumaturgos, Dionysios the Great, Julius Africanus, Anatolius and minor writers, Methodius, Arnobius* ND 1978. 125–139.

Julius Cassianus ld. **Cassianus**, 170 k.

Junack, Klaus K. M. 1927 Berlin-, Németország – Tanulmányait Berlinben a Deutsche Akademie und Wissenschaft Intézetét látogatja 1952-58. Münsterben 1952-58 között tanult. Elsősorban Újszövetségi szövegkutatással foglalkozik. A szövegek öre lesz 1984-90-ig. Szakterülete Újszövetségi szövegkutatás. **Művei:** *Das Neue Testament auf Papyrus II,1 die Paulin Briefe (Rom – 2 Kor)* ANTF 12 de Gruyter, 1989. *Das Neue Testament auf Papyrus I.*

die Kath Briefe ANTF 6. de Gruyter, 1986. „Zu Überlieferung“ in Alte Übersetzungen des NT Kirchenväterzitate und Lektionare ANTF 5.. de Gruyter, 1972.

Jurič Stipe 1951 Tomislavgrad, Bosnia Herzegovina/Olaszország. Tanulmányai 1973-1976 Filozófiát Chieri-ben (Torino). 1976-1979 teológiát Bolognaban tanult. Posztgraduális képzés 1979-1982 Rome Pontifical Biblical Institute. 1982-1983 Jerusalemben (École Biblique de Jérusalem). 1983-1985 Rome (The Pontifical University of Saint Thomas Aquinas). A Szt Tamás egyetemen tanít Rómában. 1966-tól. **Művei:** *La messe e la vendemmia (Ap 14,14-20)*, Roma 1985. *Rodoslovlje Isusa Krista. Ljudsko podrijetlo Isusa Krista prma Mt 1,1-17*, (Krisztus örömhíre. Jézus Krisztus emberi származása Mt 1,1-17 szerint) Split 1996;. *Što je Bog rekao o patnji. Problem patnje u Starom Zavjetu*, (Mit mondott Isten a szenvedésről. A szenvedés Ószövetségi problémája.) Zagreb 1997; *Apokalipsa. Knjiga koja svršava Božji razgovor s ljudima*, (Apokalipszis. A könyv amely Isten és ember párbeszédének befejezése) Tomislavgrad 2004; *1260 dana u skloništu. Kušnja i spas Crkve u knjizi Otkrivenja*, (1260 nap az óvóhelyen. Az Egyház megkísértése és megmenekülése a Jelenések könyvében) Mostar 2006.

Justiniani, Benedetto SJ (Giustiniani) 1550, Genova – 1622, Roma. Itália - Olasz katolikus teológus és biblikus, a korai barokk skolasztika jelentős alakja, jezsuita szerzetes. Retorikát, teológiát tanított Toulouse, Messina rendi kollégiumaiban majd a Collegio Romano falai között, de volt a Poenitentiarria munkatársa és a VIII. Kelemen pápai udvari teológusa Cajetan javaslatára, Lengyelországban pedig diplomáciai küldetést teljesített. Teológiai íróként három nagy téma foglalkoztatta: művei – néhány levelét és elmélkedéseit leszámítva – bibliai kommentárok és egzegézisek, hitvédelmi írások és dogmatikai traktatusok. Így Pál apostol leveleiről és a katolikus levelekről adott ki részletes magyarázatokat, legjelentősebb hitvédelmi munkájában pedig a gallikán törekvésekkel szemben az egyház egysége és szabadsága melletti érveket sorakoztatta fel. A *de auxiliis-vita* hatalmi szóval történő berekesztése miatt kéziratban maradt a kegyelemről szóló értekezése (*De Gratia*), amelyben a *molinista* felfogás elveit tette a magáévá. Ugyancsak kéziratban maradt, római tanári működéséből származó értekezésekben a Trident utáni jezsuita teológia szellemében értekezett a szentségtanról (*De Sacramentis*), a bűnbánatról (*De Poenitentia*), a hitvallás kérdéséről (*De Confessario*) és önálló munkát szentelt a pápaválasztás törvényessége kánonjogi kérdésének (*De legitima Romani Pontificis electione libri sex*). **Művei:** *In omnes B. Pauli Epistolas explanationes 1-2.*, Lyon: 1612-13.; *In omnes Catholicas Epistolas explanationes*, Lyon: 1621.

Justinus, (Iusztinosz), 100 k. Neapolis (Szamaria) – 165 Róma. Itália - Görögül író ókeresztény egyházatya, filozófus és mártír. A 2. század legjelentősebb keresztény hitvédője, feltehetően a Palesztinába telepített római telepések leszármazottja. Tanulmányai közben kijárta a peripatetikusok, a püthagoreusok és a sztoikusok iskoláit, Platón is tanulmányozta. 130 körül Efézusban lett keresztény. Rómában nyitott keresztény magániskolát, apologetikus műveket írt: *A keresztények védelme a római szenátus előtt*, *A keresztények második védekezése Antonius Pius előtt*, *A zsidó Trüphonnal folytatott párbeszéd*. A platonikus bölcsélet segítségével igyekezett a korabeli értelmiségiek számára kifejteni a keresztény tanokat. Értékesek a keresztények istentiszteletéről és életéről szóló leírásai. Keresztény hite miatt ítélték halálra és végezték ki Rómában tanítványaival együtt, perének hiteles leírása fennmaradt. **Művei:** GODSPEED, E. S. (szerk.), *Die ältesten Apologeten*. Göttingen 1914. 26–265.

Jülicher, Adolf, 1857 Falkenberg – 1938 Marburg. Németország - Protestáns egzégéta és kultúrtörténész. 1867–1875 között a gimnáziumot Berlinben végezte, majd evangélikus teológiára járt. 1880-ban Halléban szerzett diplomát, prédikátorként is tevékenykedett. Az ÚSz-ben sokat foglalkozott Jézus példázataival. 1886-ban Berlinben doktorált és habilitált. 1888-tól Marburgban tanár, 1889-től az egzégézis és egyháztörténet tanára. 1923–1925 között evangélikus létére együttműködött az Itala-fordítás kiadásában. A történetkritika élharcosa közé tartozott. Nagy hatása volt az egzégézisre, kétkötetes művet írt Jézus példabeszédeiről. **Művei:** *Die Quellen von Exodus I-VII*, 7. Halle 1880; *Die Quellen von Exodus VII,8 - XXIV,11*, in: JPTTh 8, 1882, 79–127, 272–315; *Die Gleichnisreden Jesu*. I. Freiburg 1886, újabb kiadásai: 1888, 1899; újrányomások: 1910, 1963, 1969, 1976; *Die Gleichnisreden Jesu*. II. Freiburg 1899, újrányomásait ld. fennebb; *Einleitung in das NT*. Freiburg 1894, újabb kiadások: 1901, 1906, 1913, 1919, 1921, 1931; angol fordításban: London 1904; *Neue Linien in der Kritik der evang. Überlieferung*. Gießen 1906; *Paulus und Jesus*. Tübingen 1907; *Itala I-IV* (egy része halála után jelent meg). Berlin 1938, 1940, 1954, 1963; **Irodalom:** KLAUCK, H. J., *Bibliogr. A. J.*, in: SCHWAIGER, G. (szerk.), *Hist. Kritik in der Theologie. Beiträge zur ihrer Gesch* (SThGG 32). Göttingen 1980. 125–150.

Juvenius (Gaius Vetius Aquilinus Juvenius) (330k), Itália - Jeromos szerint de vir. ill. 84, „spanyol pap volt előkelő származású”, „Konstantin császár idejéből” (vlsz. 330k.) ránc maradt művének címe „Evangeliorum libri quattuor” amelyben egy evangélium harmóniát írt Vergilius modorában hexameterbe szedve a verset, valószínűleg 80%-ban Máté evangéliumát követte és a hiányzó részeket Lukács és János evangéliumából pótolta és leginkább Márk evangéliumát mellőzte. A mű négy részre tagolódik, és az Itala szöveget követi viszonylag hűségesen, esetenként azonban a görög szöveg hatása is felfedezhető rajta. Nem sikerült senkinek sem igazolni, hogy más evangélium harmóniát használt volna. Juvenius Commodius mellett az első ismert keresztény költő, akinek a nevét is ismerjük. Költeményét Istentiszteleti célra készítette, erről tudósít a zárlata, hogy ő igaz történetet mond el nem mint azt a pogány költők teszik. Jeromos arra is utalni látszik, hogy más liturgikus költeménye is volt (nonnulla ... ad sacramentorum ordinem pertinentia) azonban ezen kívül más nem ismert tőle. **Művei: kiadása:** Editio princeps erschien in Deventer kb 1490, ez a legjobb kiadás bár később F. Arevalo, 1792 kiadta, de Migne MPL 19, 53-346) és Karl Marold, 1886-as kiadása ezt vette alapul, ha nem is mindenütt követte: Johannes Huemer (kiad.), *Evangeliorum libri 4*, CSEL 24, 1891. (szöveg és fordítás) fordította németre: Antonius Knappitsch, *Gai Vetti Aquilini Juvenii evangeliorum libri 4 in sermonem Germanicum transtulit et enarravit*, Jahresbericht des Fürstbischöflichen Gymnasiums am Seckauer Diözesan-Knabenseminar Carolinum-Augustinum in Graz, 1909-1913; Franz. (Teil-)Übers.: F. Clément, *Les poètes chrétiens*, 1857, 1-11. Index Verborum: Nils Hansson, *Textkritisches zu J.*, 1950, 107 ff.

Jyoo Yong-Heum 1934-?. Dél-Korea – Tanulmányait Söulban a Nemzeti Egyetemen kezdte és szerzett BSC 1956. Majd Korea Grad Schol. MSC 1959. Tanított Presbyterian College Lektor Chong-Shin Egyetemen. Lektor Kon-Kuk Egyetemen. Szakterülete a héber Biblia és az Újszövetség. **Művei:** *The Genesis: Creation of Heavens and the Earth*. 1991. *The Second coming of Jesus. Christ Kairos*, 1991. *The Proper Course of the Bible Translation. Jesus Christ Holiness*, 1976.